A magyar zöldség- és gyümölcságazatok külkereskedelmi versenyképességének alakulása

MEDINA VIKTOR

Kulcsszavak: zöldség, gyümölcs, versenyképesség, külkereskedelem, EU-csatlakozás.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vizsgálatok eredményei alapján megállapítható, hogy a zöldség- és gyümölcságazatok versenyképesek, de a versenyképesség évről évre csökken. A versenyképesség romlása az uniós csatlakozással nem szűnt meg, sőt erősödött, ami részben az ágazat felkészületlenségének, részben a 2004. évi bő termésnek és a 2005. év kedvezőtlen időjárásának köszönhető. Kedvezőtlen eredmény az is, hogy a pozícióromlás legnagyobb mértékben a célpiacokon észlelhető.

A termékköröket külön elemezve látható, hogy a versenyképességi mutatók a legkedvezőbbek a feldolgozott termékeknél. Ezt követik a friss zöldségek. A friss gyümölcsnél már nem is beszélhetünk versenyelőnyről. Ennek a magyarázatát elsősorban a jelentős mértékben megnőtt déligyümölcsimport adja.

A kedvezőtlen tendenciákat nemcsak azért indokolt megváltoztatni, mert az ágazat jelentős export-árbevételi forrást jelent, hanem az ország ökológiai adottságai kedvezőek a zöldség- és gyümölcstermeléshez, melyet kihasználva fontos szerepet kaphat a vidéki lakosság foglalkoztatásában is. Az ágazat versenyképessége a szervezettségének növelésével, piackutatásokkal, elemzésekkel, akciótervek készítésével, közösségi marketingprogrammal, a minőségi árualap megteremtésével, a logisztika fejlesztésével és a termesztéstechnológia korszerűsítésével javítható.

BEVEZETÉS

A magyar zöldség- és gyümölcságazat a mezőgazdaságon belül fontos szerepet tölt be az exportárbevétel tekintetében. A külkereskedelmi versenyképesség alakulásának elemzése ezért különösen fontos. A legutolsó publikáció a témában még az EU-csatlakozás előtti időszakot vizsgálta 1996 és 2003 között (*Medina, 2005*). A külkereskedelmi versenyképesség alakulásának elemzését az is indokolja, hogy az Európai Unióba való belépés előtti és utáni időszak összehasonlításából következtethetünk a csatlakozás ágazatra gyakorolt hatására is.

A versenyképesség vizsgálatának gazdag hazai és nemzetközi szakirodalma van, és a témával kapcsolatos kutatási eredmények publikációi is igen nagy számban jelentek meg. A 2005. évi disszertációmban részletesen áttanulmányoztam ezt az irodalmat és megállapítottam, hogy *a külkereskedelmi versenyképességet a külkereskedelmi áruszerkezeti mutatók és a nemzetgazdasági export-import mértéke alapján lehet vizsgálni, amit a kimutatható komparatív előnyök, a Grubel-Lloyd-index, az SSI és az RCA mutató elemzésével célszerű elvégezni.*

A külkereskedelmi versenyképességi vizsgálatokat a terjedelmi korlátok miatt a

HS07, HS08, HS20 vámtarifaszámú friss zöldség, friss gyümölcs és a feldolgozott zöldség-gyümölcsre korlátoztam, és 1996. és 2006. év közötti időszakban 31 országra végeztem el. Az országok kiválasztásánál azokat a célpiacokat és versenytársakat vizsgáltam, amelyekkel a hazai termelésű zöldségek és gyümölcsök esetében élénk külkereskedelmet folytatunk, így az EU-27 mellett Oroszországot, Törökországot, Ukrajnát és Horvátországot választottam ki. Az országonkénti vizsgálatok eredményeinek grafikai megjelenítését azonban csak a teljes külkereskedelem, valamint az EU-25-be és Oroszországba irányuló kereskedelem esetében ábrázoltam, a részletes táblázatok túl nagy mérete miatt. Az eredmények kiértékelésénél is ezekre fektettem a hangsúlyt, hiszen az EU és Oroszország lefedi a teljes zöldség- és gyümölcskülkereskedelem 80 százalékát. Az Európai Unió esetében az EU-25-öt vizsgáltam, mert 2006-ig, amíg az adatok rendelkezésre álltak, még csak 25 tagú volt az Unió. Az országonkénti vizsgálatokat elsősorban a megnyilvánuló komparatív előny esetében részleteztem, ahol nagyobb szerepet kap az országok közötti összehasonlítás.

VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK

Kimutatható komparatív előnyök változása

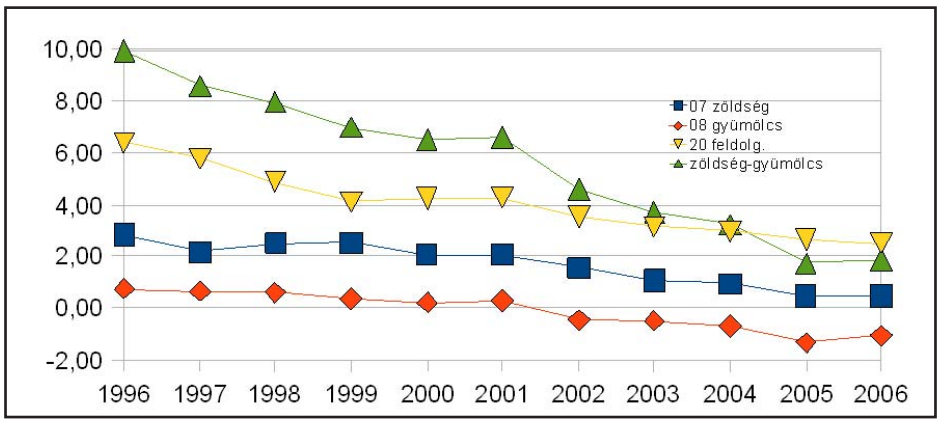
Az ún. „kimutatható komparatív előnyök" fogalmával leírható az egyes országok nemzetközi specializálódása a külgazdaság ágazati szerkezetelemzése alapján (*Henriot, 1995*). *A kimutatható komparatív előny a külkereskedelmi mérleget a GDP-hez viszonyítja, így kiszűrhető a gazdasági konjunktúra szerepe és kimutatható, melyik az értéke alapján meghatározó ágazat.* Minél magasabb a mutató értéke, annál jelentősebb az ágazat komparatív előnye a többi ágazathoz képest. Alacsony, illetve negatív értékek ennek ellenkezőjéről árulkodnak (*Molnár, 2002*).

A kimutatható komparatív előnyök kiszámítását a termékenkénti kereskedelmi mérlegegyenlegek alapján végezzük: $Y_{ik}=1000x(X_{ik}-M_{ik})/Y_i$, azaz 'i' ország és minden 'k' termék vonatkozásában a GDP-hez (Y) viszonyított szaldó arányát számítjuk ki ezrelékben kifejezve.

Az összes országba irányuló külkereskedelmet vizsgálva megállapítható, hogy a friss gyümölcs kivételével kimutatha-

I. ábra

A zöldség- és gyümölcs-külkereskedelem kimutatható komparatív előnyének alakulása

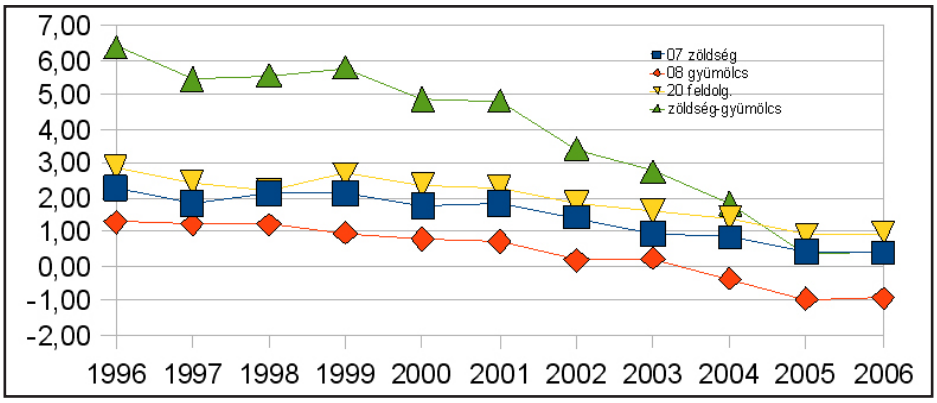

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis és KSH adatok alapján saját számítás

tó komparatív előnnyel rendelkezünk (1. ábra). A tendenciákat vizsgálva azonban látható, hogy *az előny évről évre csökken*. 1999 és 2001 között ugyan a csökkenés rövid időre csillapodni látszott, de a 2001. évet követően ismét felerősödött. A friss gyümölcs ágazat a 2002. évtől vesztette el maradék előnyét. A másik két termékkörnél, a friss zöldség és a feldolgozott zöldség-gyümölcs esetében is jelentős pozícióromlás figyelhető meg, amit jól mutat, hogy a friss zöldség esetében az előny hatodára, a feldolgozott zöldség-gyümölcs esetében pedig harmadára apadt 10 év alatt. Bizakodásra adhat okot, hogy a 2006. évvel megfordulni, vagy legalábbis megtorpanni látszik a versenyképesség csökkenése.

2. ábra

Az EU-25-be irányuló külkereskedelem kimutatható komparatív előnyének alakulása

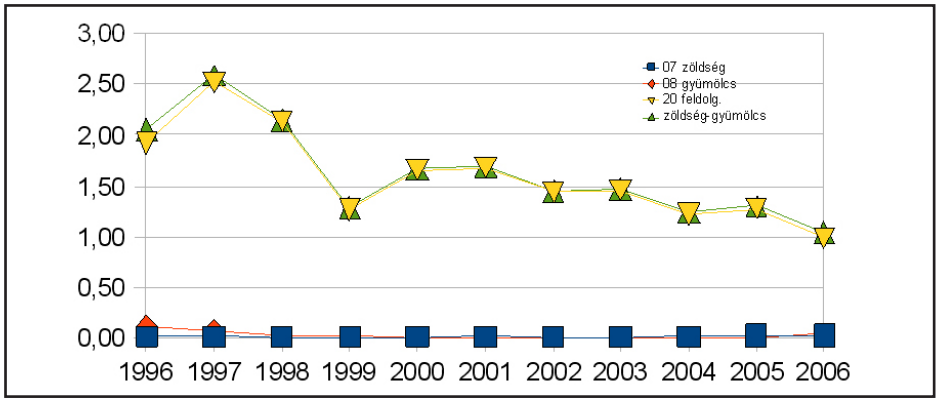

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis és KSH adatok alapján saját számítás

Az EU-25-be irányuló külkereskedelem esetében szintén csökkenő tendencia jellemzi a kimutatható komparatív előnyt, de érdekes megfigyelni, hogy a friss gyümölcs ágazat kimutatható komparatív előnyét egészen a 2004. évi csatlakozásig meg tudta tartani (2. ábra). A 2006. évi itt is megtörte a folyamatosan csökkenő trendet.

3. ábra

Oroszországba irányuló külkereskedelem kimutatható komparatív előnyének alakulása

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis és KSH adatok alapján saját számítás

A Németország után második legfontosabb export célpiacunk, Oroszország esetében csak a feldolgozott termékek vonatkozásában van komparatív előnyünk, míg a friss termékek exportmennyisége nemzetgazdasági szinten olyan alacsony, hogy a mutató értéke szinte a nullán áll (3. ábra). A tendenciákat vizsgálva azonban az előző esetekhez képest kicsit kedvezőbben alakul a helyzet. A mutató értéke ugyanis 1999 óta nagyrészt stagnál, bár az uniós csatlakozást követően némi pozícióvesztés látható.

Az EU-15, régi tagállamok és EU-10, a 2004. évben csatlakozott országok vizsgálatából jól látható, hogy *az Unióval folytatott külkereskedelem döntő részben az EU-15-tel folyik*. A 31 országban elvégzett vizsgálatok alapján a célpiacokra szinte egységesen megállapítható volt az összesített eredményekben is megjelenő, csökkenő, illetve a feldolgozott termékek esetében többnyire stagnáló tendencia. Ez azt jelenti, hogy *a vizsgált országokkal szemben nem volt jelentős eltérés Magyarország kimutatható komparatív előnyének alakulását tekintve.*

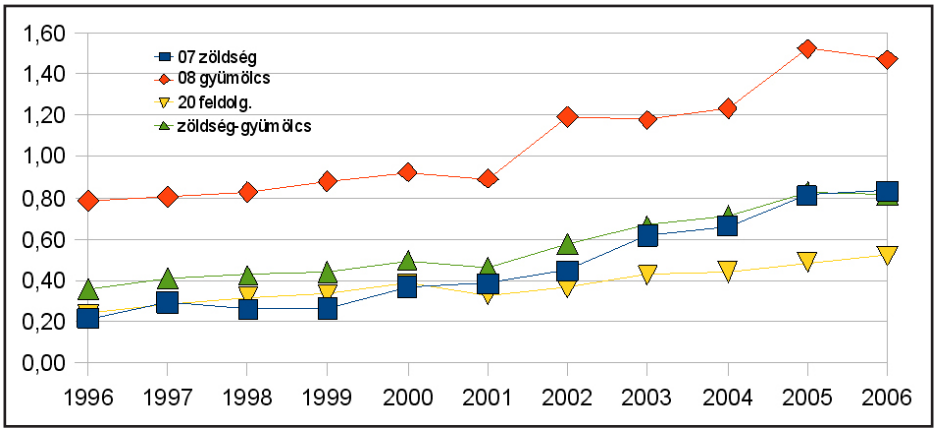
A Grubel-Lloyd-index vizsgálata

A *klasszikus Grubel-Lloyd-indexet az ágazaton belüli kereskedelem (intra-industry trade, IIT) mérésére használjuk* (*Fertő-Hubbard, 2001a*). A klasszikus GL-index azonban nem ad információt a kereskedelem irányáról, pedig igen hasznos lenne tudni azt is, hogy az ágazatok közötti kereskedelem milyen irányú. Ezért célszerűnek láttam az eredeti képletet módosítani: $GLm=1-((X_j-M_j)/(X_j+M_j))$, ahol X_j és M_j az export és import értékét jelöli a j-edik termékcsoport esetében.

A módosított képlet lehetővé teszi, hogy megállapítsuk, az adott termékcsoportból kedvező-e a külkereskedelmi mérleg, és a mutató mozgásából következtetni tudunk az exportpiaci pozíció javulására vagy romlására. Ha a mutató értéke közelít a nullához, akkor olyan ágazatok közötti kereskedelemről beszélünk, ahol a termékből az adott ország pozitív szaldóval rendelkezik. Ha a GLm-index értéke 1 körül mozog, akkor ágazaton belüli kereskedelemről beszélünk, míg a 2-höz közelítő érték esetén negatív szaldójú ágazatok közötti kereskedelem a jellemző.

4. ábra

A zöldség- és gyümölcs-külkereskedelem módosított Grubel-Lloyd mutatójának alakulása

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis adatok alapján saját számítás

A Grubel-Lloyd-index és annak módosított változata a külkereskedelmi tendenciák alaposabb vizsgálatára alkalmas, mert nem a külkereskedelmi szaldó abszolút értékét vizsgálja, mint a kimutatható előny elemzése, hanem az export és import arányát hasonlítja össze.

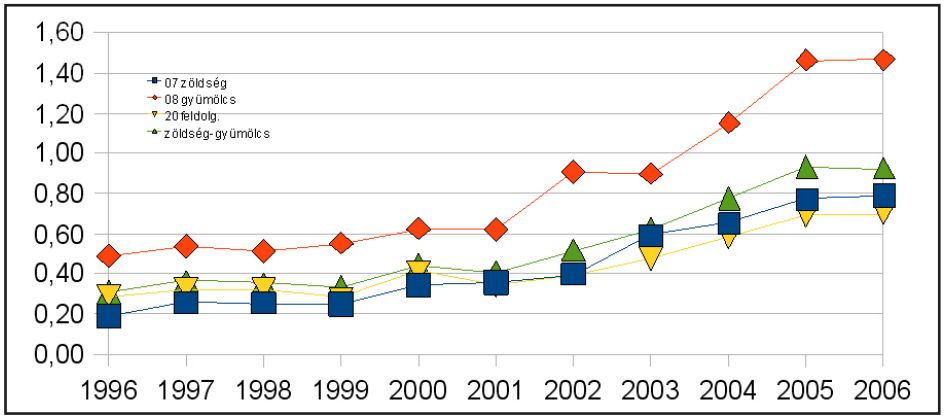
A zöldség- és gyümölcságazat módosított Grubel-Lloyd-indexének vizsgálata alapján hasonló tendencia figyelhető meg, mint a kimutatható komparatív előny vizsgálatánál (4. ábra). A különbség a görbék meredekségében van. *A GLm esetében a romló tendencia kevésbé meredek, kivéve a friss gyümölcsöknél, ahol a kimutatható komparatív előny romlásához képest sokkal jelentősebb a versenyképesség romlása.*

A különbség elsősorban azzal magyarázható, hogy a GLm nem az abszolút mennyiséget veszi figyelembe, hanem a relatív tendenciákat. A kisebb volumenű friss gyümölcsök esetében a csökkenés ezért abszolút értékben a nemzetgazdasági szinthez képest nem olyan jelentős, mint önmagához képest. A friss gyümölcs 2002. évet követő hirtelen pozícióromlását elsősorban a 2001. évtől megváltozott uniós vámszabályok hatására kedvezőtlenné vált exportpiaci pozíció magyarázza (*Medina, 2005*). *A teljes zöldség- és gyümölcságazat GLm-indexhez képest intenzívebb kimutatható előnyének csökkenése pedig arra figyelmeztet, hogy a szektor pozícióromlása nemzetgazdasági szinten jelentősebb, mint ágazati szinten.*

Az EU-25-tel folytatott külkereskedelmet vizsgálva az összes zöldség és gyümölcs, a feldolgozott termékek és a friss zöldségek GLm értéke szinte azonosan alakul, csak a friss gyümölcs mutatójának alakulása tér el a többitől (5. ábra). Értéke a többi ágazathoz képest a 2001. évtől kezdődően sokkal erősebben romlott. Érdekes különbség a 4. ábrához képest, hogy az EU-25 viszonylatában a külkereskedelmi szaldó csak a 2004. évtől, az uniós csatlakozást követően lett negatív. Ennek a magyarázatát részben a 2004. évi bő termés, a 2005. évi fagykár, részben pedig a csatlakozással megszűnt védővámok hiánya adja.

5. ábra

Az EU-25-be irányuló külkereskedelmünk módosított Grubel-Lloyd mutatójának alakulása

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis adatok alapján saját számítás

Az Oroszországba irányuló külkereskedelmet jellemzően erős exporttúlsúly jellemzi (6. ábra). A kimutatható komparatív előnyök vizsgálata alapján megál-

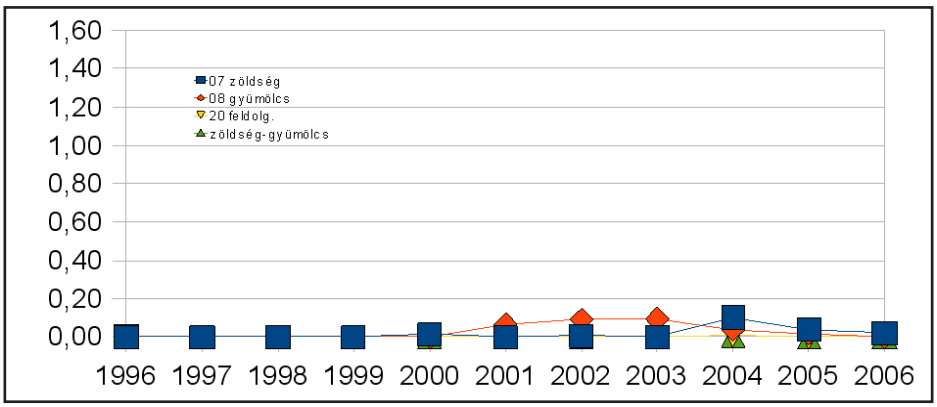
lapítható volt, hogy az orosz külkereskedelemben a feldolgozott zöldség-gyümölcs játssza a döntő szerepet. A GLm-index pedig azt mutatja, hogy a külkereskedelem igen egyoldalú, az import szinte elhanyagolható mértékű. A friss termékek esetében ugyan 2000. év után némi kilengés figyelhető meg, de igen csekély mértékben.

Az EU-15-tel és EU-10-zel folytatott külkereskedelem GLm mutatóját vizsgálva csak a friss gyümölcs esetében figyelhető meg szignifikáns eltérés (6. ábra). Ennél a termékkörnél a régi tagállamokkal folytatott kereskedelem esetében, a 2001. évi vámszabályok módosításának hatására, már 2002. évtől kedvezőtlenül alakult a külkereskedelmi szaldó. Az új tagállamok esetében ez a pozícióvesztés a 2004. évi csatlakozáskor következett be.

A 31 ország GLm mutatóinak vizsgálata alapján megállapítható, hogy több országonkénti eltérés tapasztalható a fő tendenciákhoz viszonyítva, mint az a kimutatható komparatív előnyöknél volt tapasztalható. Ennek a magyarázatát az adja, hogy a GLm esetében már kis mennyiségeknél is kimutathatóak az eltérő tendenciák, így a különbségek sokkal markánsabban ki-

6. ábra

Az Oroszországba irányuló külkereskedelem módosított Grubel-Lloyd mutatójának alakulása

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis adatok alapján saját számítás

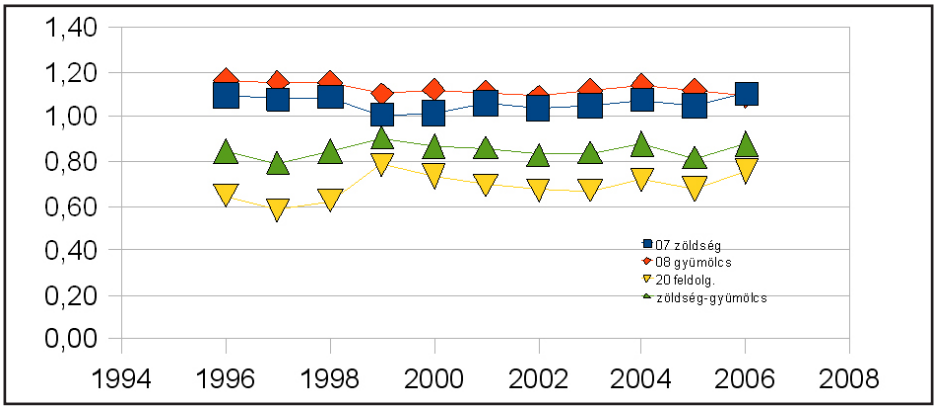
tűnnek. A zöldség- és gyümölcs-külkereskedelem GLm-indexének átlagát vizsgálva megállapítható, hogy a vizsgált 31 országból csak 5 országban volt negatív a szaldó. Ha azonban a 2004-2006. éveket nézzük, akkor már 11 ország esetében állt fenn a negatív egyenleg. Ez az eredmény jól jelzi az EU-csatlakozással romló versenyképességet. *A célpiacokat és a versenytársakat összehasonlítva megállapítható volt, hogy a pozícióvesztés a versenytársakkal szemben kevésbé volt jelentős.*

Szektorális specializációs mutató

Egy kiválasztott célpiacon meglévő átlagos nemzeti versenyképességi szint vizsgálatához alkalmazható a szektorális specializációs mutató (SSI), ami jelen esetben Magyarország zöldség- és gyümölcságazatának és a teljes exportjának arányát viszonyítja a vizsgált piacokba irányuló és a teljes magyar exporthoz (*Török, 1996*). Az SSI kiszámítása: $SSI_{ai}=(X_{ain}/X_{ai})/(X_{an}/X_{a})$, ahol (a=Magyarország, n=vizsgált ország), ahol X_{ain} = Magyarország export-

7. ábra

Az EU-25-be irányuló magyar export SSI értékének alakulása

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis adatok alapján saját számítás

ja i termékből adott piacra, X_{ai} = Magyarország teljes exportja i termékből minden piacra, X_{an} = Magyarország teljes exportja minden termékből adott piacra, X_a = Magyarország összes exportja.

Azon termékek esetében, ahol a mutató közelít az 1-hez (illetve meghaladja azt), beszélhetünk versenyképes exporttermékről, hiszen aránya az ágazati exportban közelít (vagy meghaladja) az adott országba irányuló export nemzetgazdaságban betöltött részesedéséhez (*Molnár, 2002*).

Az SSI segítségével azt vizsgálhatjuk meg, hogy egy adott piac az adott ágazat számára mennyire fontos, összehasonlítva azzal, hogy az adott piac milyen szerepet tölt be nemzetgazdasági szinten. Ez a mutató azért érdekes, mert csak az export dinamikáját vizsgálja, ellentétben az előző kettő mutatóval. Következtetni lehet, hogy nőtt-e a külkereskedelmi forgalom, ami re-exportőri pozíciót jelezhet és segítségével megállapítható, hogy Magyarország pl. Hollandiához hasonló elosztó szerepet tud-e szerezni.

Az EU-25-be irányuló magyar export SSI mutatójának vizsgálati eredményei alapján megállapítható, hogy *az uniós piacon nemzetgazdasági szinten a friss termékek versenyképesek, míg a feldolgozott zöldség-gyümölcs nem* (7. ábra). A szektorális specializációs mutató alapján *a friss gyümölcs a legversenyképesebb*, ami az eddigi vizsgálati eredmények alapján meghökkentő állításnak tűnik. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az SSI mutató nem számol az importtal, valamint az adott termék teljes exportjához viszonyítja az adott országba irányuló exportot, akkor értelmezhetővé válik az eredmény. Mivel az SSI nem számol az importtal, a re-export növeli a mutató értékét. Emellett szintén az index növelését eredményezi, ha egy adott termékből más országba alacsony az export. Ezek alapján *véleményem szerint, ellentétben Török (1996) felfogásával, az SSI mutató elsősorban azt mutatja meg, hogy egy adott piac milyen fontos szerepet tölt be a vizsgált ágazat szempontjából, és csak másodsorban köthető a versenyképesség fogalmához.*

A friss gyümölcs magas SSI értékét tehát az magyarázza, hogy alacsony a más országokba irányuló export aránya. Az elmúlt évek növekvő tendenciájából pedig, figyelembe véve az igen erősen növekvő importot, a re-export növekvő szerepére következtethetünk, ami végső soron kedvező az ágazat versenyképességének növeléséhez. A régi (EU-15) és az új (EU-10)

tagállamok összehasonlításából arra lehet következtetni, hogy *az export szempontjából az EU-10 fontosabb, de az EU-15 a meghatározó.*

Az Oroszországba irányuló magyar export szempontjából mind a volumen, mind pedig az SSI érték alapján a feldolgozott termékek játsszák a döntő szerepet (8. ábra). Figyelembe véve, hogy 1999-ig erősen csökkent a kimutatható komparatív előny, és hogy szinte alig volt import, arra lehet következtetni, hogy az SSI-index alakulását ebben az esetben nem a re-export, hanem az orosz piac nemzetgazdasági szerepe határozza meg. A mutató magas értékéből tehát arra lehet következtetni, hogy *Magyarország Oroszországgal folytatott külkereskedelmében a feldolgozott zöldség-gyümölcs termékek kiemelkedő, bár az elmúlt években folyamatosan csökkenő szerepet játszanak.*

A 31 ország SSI-indexének vizsgálata alapján a célpiacok esetében általában 1 feletti, míg a versenytársakra 1 alatti érték jellemző. Az eredmények közül a legfontosabb külkereskedelmi partnernek számító Németországot érdemes kiemelni. Az SSI-index minden esetben 1 alatti stagnáló értéket ad, amelyből két, a zöldség- és gyümölcságazaton túlmutató dologra lehet következtetni. Az egyik, hogy *Németország ugyan a zöldség- és gyümölcságazat számára igen fontos partner, de a teljes magyar exportban még nagyobb szerepet kap.* A másik következtetést az eddigi vizsgálatok komplex összesítése alapján lehet levonni. *A romló kimutatható komparatív előnyből és GLm-indexből, valamint a stagnáló SSI értékből a teljes magyar külkereskedelem romló németországi pozíciójára lehet következtetni.*

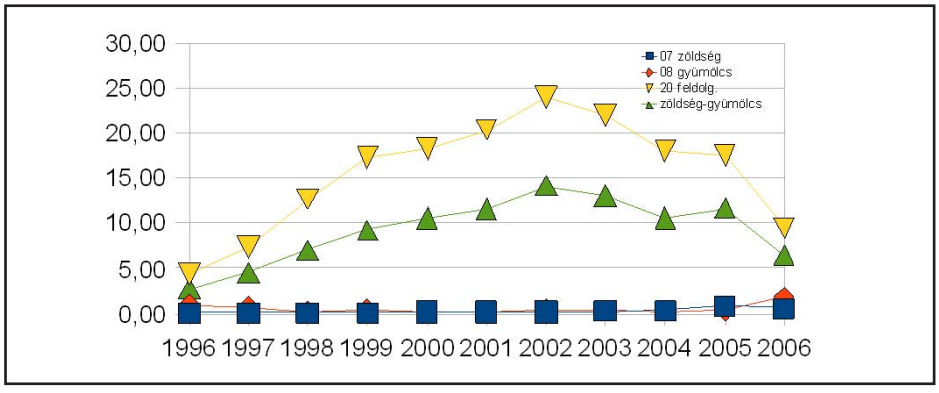
Megnyilvánuló komparatív előnyök (RCA)

Az export- és importstruktúra változásának elemzéséhez használják az RCA[1]-indexet, amit az exportspecializációs index (RXA) és importspecializációs index (RMA) különbségeként számítanak ki (*Vollrath, 1991*).

Export esetében a képlet: $RXA=(x_{ij}/x_{wj})/(x_i/x_w)$, ahol *x* az export, *i* az ország, *j* a termék, *w* a referenciaország csoportja. Az EU-ba irányuló magyar export megnyil-

8. ábra

Az Oroszországba irányuló magyar export SSI értékének alakulása

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis adatok alapján saját számítás

[1] Mindegyik RCA-indexnek az a problémája, hogy a ténylegesen megvalósult kereskedelmet nagy valószínűséggel eltorzítja a kormányzati politika és az intervenció, ezért a mutató értékei félrevezetők lehetnek (*Fertő-Hubbard, 2001b*).

vánuló komparatív előnyök indexét úgy határozzuk meg, hogy *j* termék esetében Magyarország részesedését az Európai Unióban vetjük össze Magyarországnak az Európai Unió teljes exportjában való arányával. Ha RXA>1, akkor Magyarországnak megnyilvánuló komparatív előnye, ellenkező esetben megnyilvánuló komparatív hátránya van (*Fertő-Hubbard, 2001b*).

Import esetében (m) pedig: RMA=(m_{ij}/m_{wj})/(m_i/m_w) képletet alkalmazzuk.

RCA=RXA-RMA, amely ha 1-nél nagyobb, akkor az országnak relatív kereskedelmi előnye van, ha kisebb, akkor pedig hátránya.

Az *RCA* összehasonlítja, hogy két országban hogyan alakul egy adott ágazat export-import aránya az ország teljes külkereskedelméhez képest. Kimutatja, hogy a két ország közül melyiknél teljesít jobban az adott ágazat nemzetgazdasági szinten.

Eddig a magyar zöldség- és gyümölcságazat teljesítőképességét vizsgáltam a különböző országokban, az RCA-index azonban lehetőséget ad a különböző országok zöldség- és gyümölcságazatainak egymás közötti összehasonlítására. A vizsgálatokat a legfontosabb célpiacokra (Oroszország, Cseh Köztársaság, Németország, Szlovákia, Ausztria) és versenytársakra (Románia, Portugália, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Bulgária, Spanyolország, Görögország, Törökország), összesen 14 országra vonatkozóan végeztem el. A zöldség- és gyümölcságazatra elvégzett vizsgálatok alapján 7 országgal szemben teljesítenek jobban a magyar termékek (1. táblázat). A 7 közül azonban a 2006. évben már csak 6 tartotta meg előnyét. A komparatív előnyök tekintetében Románia, Spanyolország, Görögország és Törökország kivételével minden esetben csökkenő tendencia figyelhető meg. *Az RCA értékek alapján versenyképességünk a célpiacaink zöldség- és gyümölcságazatához képest romlott, a versenytársakhoz viszonyítva pedig hullámzóan alakult.*

A megnyilvánuló komparatív előnyt a HS07, a HS08 és a HS20 vámtarifaszámú friss zöldség, friss gyümölcs és feldolgozott zöldség-gyümölcs esetében is vizsgáltam. A friss zöldség termékeknél a zöldség- és gyümölcságazathoz hasonlóan romló tendencia figyelhető meg. Különbség csak az, hogy itt a 2006. évben már csak 5 országgal szemben állt fenn előnyünk. A tendenciákat tekintve az RCA-index Románia, Spanyolország, Törökország és Bulgária kivételével folyamatosan csökken, a többi esetben stagnál.

I. táblázat

A zöldség- és gyümölcságazat megnyilvánuló komparatív előnyének alakulása (RCA)

z-gy	1 996	1 997	1 998	1 999	2 000	2 001	2 002	2 003	2 004	2 005	2 006	Átlag
Oroszo.	61,37	57,58	31,52	29,74	24,89	21,78	19,93	15,28	13,44	14,66	11,48	27,43
Cseho.	9,79	5,42	6,56	6,34	5,40	7,08	6,46	7,01	4,92	2,97	2,82	5,89
Németo.	11,10	7,25	5,34	4,48	4,48	4,00	3,37	3,61	3,33	2,74	2,01	4,70
Szlovákia	5,35	4,08	5,11	4,21	5,18	3,79	3,71	4,50	3,56	2,13	1,62	3,93
Ausztria	5,99	3,37	2,97	2,32	1,78	2,02	1,80	1,84	1,70	1,50	1,07	2,39
Románia	3,48	2,03	2,41	2,25	2,44	1,68	1,83	1,82	1,78	1,72	1,98	2,13
Portugália	3,77	-0,73	1,60	1,31	0,98	1,06	0,74	0,77	0,67	0,52	0,36	1,00
Olaszo.	1,46	0,56	0,45	0,29	0,08	0,29	0,15	0,30	0,27	0,14	0,02	0,36
Hollandia	0,79	0,38	0,25	0,16	0,08	0,16	0,07	0,12	0,09	0,06	0,01	0,20
Lengyelo.	0,76	0,14	0,18	0,16	0,00	0,28	0,06	0,07	0,07	0,07	0,00	0,16
Bulgária	-0,30	-0,34	-0,31	-0,39	0,02	0,13	0,02	0,18	0,01	-0,08	-0,13	-0,11
Spanyolo.	-0,17	-0,56	-0,45	-0,38	-0,58	-0,32	-0,47	-0,34	-0,31	-0,44	-0,41	-0,40
Görögo.	-0,34	-0,55	-0,50	-0,43	-0,64	-0,39	-0,38	-0,26	-0,26	-0,37	-0,36	-0,41
Töröko.	-4,94	-3,04	-2,22	-2,08	-2,47	-2,31	-2,82	-3,42	-3,88	-2,94	-3,08	-3,02

Forrás: ENSZ COMTRADE adatbázis adatok alapján saját számítás

A friss gyümölcsök esetében igen kedvezőtlenül alakul hazánk versenyképessége. Az RCA-index 1996-2006. évi átlagát tekintve még 5 országgal szemben, míg a 2006. évben már csak Oroszországgal szemben van előnyünk, amely előny azonban folyamatosan csökken. Érdekes módon a negatív tendencia elsősorban a célpiacainkon áll fenn, míg a versenytársakkal szemben inkább stagnáló vagy javuló trend jellemző. Ebből arra lehet következtetni, hogy *a versenyképesség nem annyira a versenytársakkal szemben a hazai piacokon romlik, hanem inkább a felvevőpiacainkon romlanak a pozíciók.*

A feldolgozott zöldség-gyümölcsök esetében a friss termékekhez képest kedvezőbb a kép. A vizsgált 14 ország közül a 2006. évben 6 országgal szemben volt megnyilvánuló komparatív előny. A tendenciák tekintetében is kedvezőbb a helyzet, bár éppen a legfontosabb célpiac, Oroszország esetében a legjelentősebb a mutató romlása. Ez azonban a 2006. évben megtorpanni látszik. *A trendeket figyelve megállapítható, hogy a friss termékkörhöz képest a feldolgozott termékeknél a célországokkal szemben kevésbé romlik a mutató, sőt a versenytársakhoz viszonyítva több országnál javuló tendencia figyelhető meg.*

A MEGOLDÁSRA VÁRÓ FELADATOK

A zöldség- és gyümölcságazat külkereskedelmi versenyképességének vizsgálati eredményei alapján megállapítható *a versenyképesség drasztikus romlása*, amely *felhívja a figyelmet, hogy sürgős és hathatós beavatkozásra van szükség*, mivel az ágazat a mezőgazdaságon belül jelentős exportárbevételi forrás, és fontos a nemzetgazdasági szerepe a vidéki lakosság foglalkoztatásában.

A versenyképességet az *ágazat szervezettségének növelésével* lehetne legolcsóbban, de hosszú távon javítani. A szervezettségnek köszönhetően átláthatóbb lenne a piac, kevesebb lenne a ma igen jellemző és rendkívül káros következményekkel járó egymás alá ígérés, valamint csökkenne a sok ajánlattétel miatti óriási virtuális kínálat. A szervezettséget a termelői szervezetek működésének intenzívebb ösztönzésével, a termelői szerveződések, szakmai, szakmaközi szervezetek kialakulásának és működtetésének segítésével, valamint az adatszolgáltatás, a piaci információs rendszer harmonizálásával és fejlesztésével lehet elősegíteni.

A külkereskedelmi versenyképesség javításához szükség van még *piackutatásra* is, melynek segítségével feltárhatók azok a súlypontos területek és feladatok, ahol és amelyekkel hatékonyan lehet javítani az ágazat külkereskedelmi pozícióit. A piackutatás segítségével és további elemzésekkel megállapíthatók, hogy mely termékekre és piacokra kell fókuszálni ahhoz, hogy eredményes és hatékony fejlesztési, akció- és marketingtervet lehessen kidolgozni.

Az eredményes külkereskedelem alapvető feltétele egy stabil hazai piac. A belföldi piacot elsősorban fogyasztásösztönzéssel és a fogyasztói bizalom megalapozásával lehet növelni. Ezt segítheti a jelenleg is működő „Egyen zöldséget, gyümölcsöt naponta 3x3 félét az egészségért" program. A program sikerét részben alátámasztják azok a vizsgálati eredmények, melyek szerint a versenyképesség a hazai piacon kevésbé romlott, mint a célpiacokon.

Az ágazat szervezettségének növelése, a piackutatások, elemzések, akciótervek és marketingprogramok elkészítése után sem nő azonban a versenyképesség, ha nem lesz *megfelelő minőségű és mennyiségű folyamatos árualap, melyhez a logisztika fejlesztése és a termesztéstechnológia korszerűsítése elengedhetetlen.*

A fentiekből látható, hogy *a külkereskedelmi versenyképesség további romlásának megakadályozásához egy rendkívül összehangolt és nemcsak az ágazat szereplőit érintő cselekvéssorozat végrehajtása szükséges.*

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Fertő I. – Hubbard, L. J. (2001a): A mezőgazdasági termékek ágazaton belüli kereskedelme Magyarország és az Európai Unió között. Külgazdasági Szemle, 48. évf., szeptember – (2) Fertő I. – Hubbard, L. J. (2001b): Versenyképesség és komparatív előnyök a magyar mezőgazdaságban. Közgazdasági Szemle, 48. évf., január, 31-43. pp. – (3) Grubel, H.G. – Lloyd P.J. (1975): Intra-industry Trade, the Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products. MacMillan, London – (4) Henriot, A. (1995): A versenyképesség meghatározása és statisztikai megfigyelése: Magyarország Ausztriához és Portugáliához viszonyított versenyképessége. Külgazdaság 6. sz. – (5) Medina V. (2005): A magyar zöldség- és gyümölcságazat vizsgálata és ágazati stratégiájának megfogalmazása. PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest – (6) Molnár A. (2002): Versenyképesség és -stratégiák a magyar élelmiszeriparban az uniós csatlakozás tükrében. PhD értekezés, BKÁÉ, Budapest – (7) Török Á. (1996): A versenyképesség-elemzés egyes módszertani kérdései. Műhely-tanulmány 8 sz., „Versenyben a világgal" kutatási program. BKE, Vállalatgazdaságtan Tanszék – (8) Vollrath, T.L. (1991): A theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage. Weltwirtschafliches Archiv, Vol. 130. – (9) ENSZ COMTRADE adatbázis: http://comtrade.un.org/ – (10) KSH: http://ksh.hu/

HELYESBÍTÉS!

A gazdálkodás 2008. 2. számában *Alvincz József* írásának utolsó mondatának folytatása (171. o.) – nyomdai okokból – lemaradt, amiért a Szerző és az Olvasók szíves elnézését kérjük.

A teljes mondat a következő:

„A szóban forgó jogszabály a további ilyen tárgyú munkák kiindulópontjául szolgálhat."